

IV. PRZESTRZEGANIE PRZEPISÓW PRAWA PRACY, W TYM BEZPIECZEŃSTWA I HIGIENY PRACY – NA PODSTAWIE PRZEPROWADZONYCH KONTROLI

Wprowadzenie

W Programie działania Państwowej Inspekcji Pracy przewidziano zadania długofalowe (na lata 2004-2006) oraz zadania **jednoroczne**. Jednym z priorytetów w działalności PIP, przyjętych na lata 2004-2006, jest **koncentracja działań kontrolno-nadzorczych na dziedzinach gospodarki i konkretnych zakładach charakteryzujących się największym nasileniem zagrożeń zawodowych**. Natomiast w obszarze prawnej ochrony pracy jako priorytetowe **inspekcja przyjęła intensywne działania ograniczające skalę tych naruszeń prawa, które są najbardziej dotkliwie odczuwane przez pracowników**.

W niniejszym rozdziale przedstawiono działania kontrolne organów PIP oraz doraźne i długoterminowe wnioski ukierunkowane na poprawę sytuacji w dziedzinie przestrzegania prawa pracy. Podkreślić należy, że dokonywane oceny odnoszą się do kontrolowanych zakładów. Mogą one jednak sygnalizować występowanie zjawisk ogólniejszych.

IVA. WYNIKI KONTROLI UJĘTYCH W PLANIE DŁUGOFALOWYM (na lata 2004-2006) – 1. etap realizacji

Wynagrodzenie za pracę i inne świadczenia wynikające ze stosunku pracy

Spółeczny wymiar problematyki przestrzegania przepisów dot. wypłacania wynagrodzeń i innych świadczeń ze stosunku pracy sprawia, że kontrole w tym zakresie są niezwykle istotnym i stałym punktem programu działania Państwowej Inspekcji Pracy. Z uwagi na fakt, że w 2002 r. stwierdzone nieprawidłowości osiągnęły znaczne rozmiary, Państwowa Inspekcja Pracy zintensyfikowała przeciwdziałanie temu zjawisku. Przyniosło to **pierwsze pozytywne efekty** już w 2003 r. W porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się o ponad 14% liczba pokrzywdzonych pracowników, a o ponad 15% kwota niewypłaconych im wynagrodzeń. W tym też roku po raz pierwszy od wielu lat odnotowano spadek odsetka kontrolowanych pracodawców naruszających przepisy dot. wypłaty wynagrodzenia za pracę (z 68% w 2002 r. do 62% w 2003 r.).

W 2004 r. odnotowano dalszy spadek odsetka kontrolowanych pracodawców naruszających przepisy w ww. zakresie – do 58%. Zmniejszył się także odsetek pracodawców niewypłacających wynagrodzenia za czas urlopu i ekwiwalentu pieniężnego za urlop (z 55% do 48%), należności dla zwolnionych z pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (z 25% do 17%), ekwiwalentu za odzież roboczą i jej pranie (z 24% do 20%). Mimo tendencji spadkowej, skalę problemów w tym obszarze ochrony pracy należy uznać za nadal wysoce niepokojącą.

Jako główną **przyczynę** ujawnionych przez inspektorów nieprawidłowości pracodawcy wskazują najczęściej trudności natury ekonomicznej (57%). Jednak, jak oceniają inspektorzy, w niektórych przypadkach niewypłacenie wynagrodzenia nie wynikało bezpośrednio z niedających się usunąć trudności finansowych, lecz z chęci przeznaczenia tych kwot na realizację innych zobowiązań firmy. Nieterminowe wypłacanie wynagrodzenia pozwala bowiem na wykorzystanie w obrocie gospodarczym „zaoszczędzonych” w ten sposób środków, zamiast zaciągania wysokooprocentowanych i trudno dostępnych kredytów. W tych przypadkach mandat karny w maksymalnej wysokości okazywał się niejednokrotnie skutecznym narzędziem powodującym przyspieszenie wypłaty należnych wynagrodzeń.

Wśród innych przyczyn stwierdzonych nieprawidłowości inspektorzy wymieniają zwłaszcza błędne metody obliczania świadczeń, błędy rachunkowe lub niezgodne z prawem postanowienia zamieszczone w regulaminach wynagradzania (18%), a także nieznaną przepisów (15%). Jak już wcześniej zaznaczono, spadek odsetka naruszeń prawa dotyczy większości objętych kontrolą świadczeń. Wśród wyjątków należy wymienić przede wszystkim wzrost skali nieprawidłowości w zakresie wynagradzania za pracę w godzinach nadliczbowych. Pracodawcy tłumaczą ten fakt nieznaną nowymi przepisami Kodeksu pracy w tym zakresie.

Przeprowadzając kontrole inspektorzy pracy sygnalizują, że ustawowe zobowiązanie do prowadzenia dokumentacji pracowniczej - w szerszym niż dotychczas zakresie - tylko częściowo wpłynęło na poprawę dokumentowania i egzekwowania należności pracowniczych. Nagminnym zjawiskiem stało się nierzetelne prowadzenie ewidencji czasu pracy (bez wykazywania faktycznej liczby przepracowanych godzin). Udowodnienie tych naruszeń – skutkujących zaniżaniem należności

ze stosunku pracy - jest nierzadko utrudnione, gdyż pracownicy w obawie przed utratą zatrudnienia nie decydują się na współdziałanie w tym zakresie z inspektorem.

Mimo sygnalizowanych utrudnień, rok sprawozdawczy przyniósł polepszenie stopnia egzekwowalności należności pracowniczych (63% w 2004 r., przy 46% w 2003 r.). Jest to efekt konsekwentnego stosowania przez inspekcję dostępnych środków prawnych.

Ze względu na skalę jak i wagę stwierdzanych nieprawidłowości, Państwowa Inspekcja Pracy prowadzi będzie dalsze kontrole przestrzegania prawa przy wypłacie wynagrodzeń i innych świadczeń, a także kontynuować działalność popularyzatorską i szkoleniową w celu poszerzania znajomości przepisów prawnych i umiejętności ich interpretacji.

Załącznik nr 7

Wzmoczony nadzór nad zakładami charakteryzującymi się największym nasileniem zagrożeń zawodowych

Z wieloletnich doświadczeń wynika, że forma wzmoczonego nadzoru nad zakładami charakteryzującymi się największym nasileniem zagrożeń zawodowych pozwala w dłuższym przedziale czasowym osiągnąć poprawę warunków pracy, dzięki systematycznym działaniom kontrolnym, doradczym, informacyjnym, promocyjnym. Z tego względu w programie długofalowym na lata 2004 - 2006 wzmocnionym nadzorem objęto kolejną grupę zakładów (92). Są to zakłady pracy różnych branż, w których szczególnie duże ryzyko zawodowe wyraża się wysokimi przekroczeniami norm czynników szkodliwych dla zdrowia, znaczną liczbą chorób zawodowych oraz wysokimi wskaźnikami wypadkowości.

W warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem i uciążliwością pracy, a także czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi pracuje w tych zakładach 41 tys. osób (w większości firm na pracowników oddziałuje kilka czynników jednocześnie).

Wskaźnik częstotliwości wypadków w omawianej grupie zakładów wyniósł w 2004 r. 21,8 na 1000 pracujących, czyli 2-krotnie przewyższa wskaźnik dla całej gospodarki. Znacznie wyższy od średniej dla kraju jest także współczynnik zachorowalności (liczba chorób zawodowych w przeliczeniu na 100 tys. zatrudnionych), który w 2004 r. wyniósł 210.

W zakładach objętych wzmocnionym nadzorem przeprowadzono w 2004 r. 228 kontroli. Ich wyniki wskazują, że **kluczowym problemem jest w tych firmach rzetelna ocena ryzyka zawodowego**. Wprawdzie dokonano jej w 89 zakładach, ale w 23 przypadkach ocena ryzyka zawodowego była niepełna, nie uwzględniała wszystkich stanowisk pracy i wszystkich zagrożeń. Często nie przestrzegano także zasady, by weryfikować ją po każdym zdarzeniu wypadkowym lub wprowadzonej zmianie technologii. Taki stan rzeczy generuje kolejne nieprawidłowości, zwłaszcza w zakresie podejmowania środków zapobiegawczych (jak ustalili inspektorzy, wnioski profilaktyczne po zaistniałych wypadkach nie zawsze były adekwatne do ich przyczyn i okoliczności).

Wyniki kontroli wskazują, że w zakładach objętych wzmocnionym nadzorem, borykających się często z trudnościami ekonomicznymi, obok poważnych problemów dot. bezpieczeństwa pracy związanych z procesami technologicznymi, występują również nieprawidłowości których usunięcie nie wymaga żadnych nakładów finansowych. Są to:

- ✓ zła organizacja pracy,
- ✓ lekceważenie zagrożeń oraz zwykły bałagan,
- ✓ brak skutecznego nadzoru nad pracownikami (przełożeni nie egzekwują od pracowników obowiązku używania środków ochrony indywidualnej w warunkach przekroczenia norm higienicznych, tolerują wykonywanie pracy w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami i zasadami bhp).

Zwiększona częstotliwość kontroli pozwala na wyeliminowanie tych nieprawidłowości i skłania pracodawców do wzrostu zainteresowania sprawami warunków pracy.

Stymulatorem do podejmowania działań modernizacyjnych, w tym i inwestycyjnych - służących poprawie warunków pracy, będzie zapewne **wprowadzenie II etapu zróżnicowanej składki na ubezpieczenie społeczne** (od 1 kwietnia 2006 r.). Uzależnienie jej wysokości od poziomu bezpieczeństwa pracy w konkretnym zakładzie powinno przynieść efekty w zakresie poprawy warunków pracy. Natomiast już w chwili obecnej istotnym bodźcem do poprawy stanu technicznego maszyn i urządzeń jest nałożony na pracodawcę obowiązek dostosowania do minimalnych wymagań bezpieczeństwa (w terminie do 1 stycznia 2006 r.) - maszyn nabytych przed dniem 1 stycznia 2003 r.

Ważną rolę w ugruntowaniu pozytywnych tendencji w zakresie poprawy warunków pracy spełniają systemy zarządzania bezpieczeństwem pracy. Państwowa Inspekcja Pracy kontynuować będzie działania promujące ich wprowadzanie w kontrolowanych przedsiębiorstwach.

Załącznik nr 8

Ocena i dokumentowanie ryzyka zawodowego w zakładach o znacznym stopniu zagrożeń zawodowych

Kontrolami objęto grupę podmiotów zajmujących się produkcją wyrobów z surowców niemetalicznych (szkło i wyroby ze szkła; ceramika szlachetna i budowlana; wyroby betonowe, gipsowe, ze skał i kamienia naturalnego; produkcja cementu, wapna i gipsu), wśród których szczególną uwagę zwrócono na mikroprzedsiębiorstwa (tj. firmy zatrudniające do 9 pracowników). Jak ustalili inspektorzy, oceny ryzyka zawodowego nie przeprowadzono w 26% zakładów.

Podjęte w wyniku kontroli działania doprowadziły do poprawy przestrzegania przepisów, w tym m. in. poprzez identyfikację wszystkich zagrożeń oraz udokumentowanie procesu oceny ryzyka zawodowego. Oprócz kontroli, w okręgowych inspektoratach pracy prowadzone były również działania o charakterze informacyjno-prewencyjnym, w formie spotkań i seminariów dla organizacji związkowych, pracodawców oraz poradnictwa w zakresie oceny ryzyka zawodowego.

- Inspektorzy przeprowadzający kontrole zwracają uwagę na następujące problemy:
- ✓ brak u pracodawców zrozumienia zasadniczego celu oceny ryzyka zawodowego, jakemu powinna ona służyć, tj. podejmowaniu działań ograniczających poziom ryzyka i zmierzających do poprawy warunków pracy;
 - ✓ brak dostatecznej wiedzy u osób dokonujących oceny (duża liczba błędów merytorycznych popełnianych podczas identyfikacji zagrożeń oraz szacowania ryzyka zawodowego);
 - ✓ korzystanie z gotowych kart oceny ryzyka zawodowego niedostosowanych do istniejących w zakładzie warunków pracy.

Szczególnie ważne jest przekonanie pracodawców, że prawidłowo przeprowadzona ocena ryzyka zawodowego stanowi podstawę do działań długoterminowych w zakresie poprawy warunków pracy, może też stanowić element poprawy wizerunku firmy na zewnątrz. PIP kontynuować będzie promowanie problematyki, idei i procedury oceny ryzyka zawodowego w formie prelekcji, poradnictwa technicznego oraz wydawnictw - wśród przedstawicieli organizacji związkowych, organizacji pracodawców, społecznych inspektorów pracy, służb bhp.

W 2005 r. w ww. branży (tj. w zakładach produkcji wyrobów z surowców niemetalicznych) przeprowadzone zostaną kompleksowe kontrole przestrzegania przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy.

Załącznik nr 9

Przestrzeganie prawa pracy, w tym bhp w mikroprzedsiębiorstwach (zatrudniających do 9 pracowników). Produkcja drewna i wyrobów z drewna

Wyniki kontroli w 515 zakładach wskazują, że wielu pracodawców z tej branży nie przestrzega przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. Szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest **nieprzeprowadzenie oceny ryzyka zawodowego** w ponad połowie kontrolowanych zakładów. Brak identyfikacji zagrożeń w praktyce wyklucza kształtowanie właściwego podejścia do zagadnień bezpieczeństwa pracy i podejmowanie systemowych działań ukierunkowanych na poprawę warunków pracy. Skalę problemu pogłębia jeszcze fakt, że w co trzecim zakładzie pracownicy nie zostali przeszkoleni w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. Wysoki był także odsetek mikroprzedsiębiorstw, w których **eksploatowano obrabiarki do obróbki drewna niespełniające nawet minimalnych wymagań** dotyczących bezpieczeństwa (64%), brak było pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej urządzeń i instalacji elektrycznych lub były one nieaktualne (44%).

Kontrolą zostały objęte także zagadnienia **prawnej ochrony pracy**. Najwięcej naruszeń dotyczyło udzielania pracownikom pisemnej informacji o warunkach zatrudnienia (45% kontrolowanych pracodawców); nieprzestrzegania przepisów o czasie pracy (24%); treści umów o pracę (18%); treści świadectw pracy (18%) oraz kwestii związanych z udzielaniem urlopów pracowniczych (16%). Natomiast niewielka była skala stwierdzonych nieprawidłowości w zakresie

ustalania prawa do kolejnego urlopu (5%) i jego wymiaru (8%); wypłaty wynagrodzeń za pracę w godzinach nadliczbowych (6%) oraz potwierdzania rodzaju umowy o pracę na piśmie (5%).

Pracodawcy, jako podstawową przyczynę stwierdzonych naruszeń wskazywali przede wszystkim wysokie koszty związane z wypełnianiem obowiązków określonych w przepisach prawa pracy, m.in. badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia, pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej, profilaktycznych badań lekarskich, szkoleń w dziedzinie bhp oraz w zakresie oceny ryzyka zawodowego, Wskazywali również na brak stabilności przepisów i trudności w ich interpretacji, a także zbyt formalizm dokumentacji, w szczególności dotyczącej: nawiązywania i rozwiązywania umów o pracę, ewidencjonowania czasu pracy, informowania pracowników na piśmie o ich prawach i obowiązkach związanych z porządkiem pracy w zakładzie pracy.

W ocenie inspektorów pracy, wśród czynników decydujących o znacznej skali naruszeń prawa w kontrolowanych zakładach, należy wymienić przede wszystkim:

- ✓ małą znajomość obowiązujących przepisów prawa pracy, zwłaszcza przez pracodawców mających swoje siedziby w niewielkich miejscowościach, z uwagi na utrudniony dostęp do aktów prawnych;
- ✓ brak wiedzy nt. zagrożeń zawodowych lub ich lekceważenie zarówno przez pracodawców, jak i pracowników;
- ✓ dążenie do maksymalnego ograniczenia kosztów prowadzonej działalności, co przejawia się m.in. wyposażaniem stanowisk pracy w maszyny i urządzenia do obróbki drewna wykonane we własnym zakresie lub w zakładach rzemieślniczych, często niespełniające wymogów bezpieczeństwa, czy też niezlecaniem wykonania badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia.

W 2006 r. PIP przeprowadzi kontrole ukierunkowane m.in. na sprawdzenie, czy pracodawcy w zakładach produkcji drewna i wyrobów z drewna dostosowali użytkowane maszyny do minimalnych wymagań, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w zakresie użytkowania maszyn przez pracowników podczas pracy.

Kontynuowane będą różnorodne formy oddziaływania prewencyjnego, m.in. poprzez popularyzowanie *list kontrolnych* i kształtowanie nawyku samokontroli u pracodawców, ze szczególnym zwróceniem uwagi na problematykę oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy.

Załącznik nr 10

Przestrzeganie przepisów bhp w przemyśle rolno-spożywczym - przetwórstwo owoców i warzyw

Kontrolami objęto 129 zakładów przetwórstwa owoców i warzyw, w tym 60 eksploatujących amoniakalne instalacje chłodnicze. Zakłady te w znacznej części powstały na bazie zakładów upadających lub znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej. Eksploatowane w nich maszyny i urządzenia są starej generacji, nie zawsze spełniają wymogi bezpieczeństwa pracy. Ponadto sezonowość produkcji powoduje pośpiech, który nie sprzyja zachowaniu standardów bezpieczeństwa pracy. W toku kontroli inspektorzy pracy ujawnili liczne naruszenia przepisów bhp, w szczególności dotyczące:

- **organizacji stanowisk i procesów pracy** (77% skontrolowanych zakładów);
- **osłon elementów niebezpiecznych** maszyn i urządzeń (77% skontrolowanych zakładów);
- **oświetlenia i wentylacji** (73% skontrolowanych zakładów);
- **stanu posadzek w pomieszczeniach pracy i ciągach komunikacyjnych** (73% skontrolowanych zakładów), co niejednokrotnie stwarzało zagrożenie wypadkiem (wskutek poślizgnięcia się lub potknięcia na śliskiej lub uszkodzonej nawierzchni).

Amoniakalne instalacje chłodnicze w większości były w stanie zadowalającym. Ujawniono jednak nieprawidłowości, które mogą stwarzać sytuacje potencjalnie niebezpieczne, jak np. brak oznakowania w sposób trwały i widoczny: zaworów odcinających, zbiorników i rurociągów instalacji amoniakalnej; brak sygnalizacji w komorze chłodniczej; brak zabezpieczenia pomieszczenia maszynowni chłodniczej przed dostępem osób nieupoważnionych, niewłaściwa wentylacja awaryjna w maszynowni i aparatuwni.

Inspektorzy stwierdzili także, że nie są przestrzegane przez pracodawców przepisy w zakresie **szkoleń bhp** (dot. 2 338 pracowników, tj. 16% pracowników zatrudnionych w skontrolowanych zakładach) oraz oceny i dokumentowania **ryzyka zawodowego** (dot. 9 775 pracowników, tj. 67%).

Kontrolowani pracodawcy tłumaczyli stwierdzone nieprawidłowości trudną sytuacją finansową; podkreślali wysokie koszty pracy, związane m. in. z wypełnianiem obowiązków w zakresie dokonania oceny ryzyka zawodowego, przeprowadzania badań i pomiarów czynników szkodliwych, badań lekarskich pracowników oraz szkoleń bhp.

W ocenie inspektorów, szereg nieprawidłowości ma swe źródło w braku odpowiedniego nadzoru pracodawców nad warunkami i procesami pracy oraz małej znajomości przepisów prawa pracy. Stąd też, oprócz dalszych działań kontrolnych, rozszerzane będzie poradnictwo, zwłaszcza na temat oceny ryzyka zawodowego i prowadzenia dochodzeń powypadkowych.

Załącznik nr 11

Bezpieczeństwo pracy w budownictwie, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa pracy przy wykonywaniu prac na wysokości

Budownictwo, z racji swojej specyfiki polegającej na konieczności wykonywania prac szczególnie niebezpiecznych, zagrożonych wysokim ryzykiem zawodowym, jest przedmiotem szczególnej troski Państwowej Inspekcji Pracy, która w zakładach tej branży od wielu lat prowadzi systematyczne działania.

W roku sprawozdawczym kontrole dotyczyły pełnego spektrum zagadnień w obszarze bezpieczeństwa pracy, ze szczególnym uwzględnieniem **prac na wysokości**. Przy wykonywaniu tych prac najczęściej dochodzi do wypadków i często są to wypadki śmiertelne i ciężkie. Z tych względów w Programie długofalowym PIP na lata 2004-2006 zaplanowano intensywne działania służące ograniczaniu zagrożeń przy wykonywaniu prac na wysokości w różnych branżach gospodarki. W 2004 r. prowadzono w tym zakresie kompleksowe kontrole w budownictwie. Jak wskazują ustalenia inspektorów – na objętych kontrolą placach budowy przepisy bezpieczeństwa przy wykonywaniu prac na wysokości naruszane były szczególnie często. Nieprawidłowości polegały zwłaszcza na:

- ☉ niezabezpieczeniu balustradami stanowisk pracy na wysokości oraz dojść do nich – 70% skontrolowanych placów budowy,
- ☉ nieprawidłowym (niezgodnym z przepisami) wykonaniu balustrad - 56%,
- ☉ niestosowaniu środków ochrony indywidualnej przed upadkiem, jeśli stosowanie balustrad było niemożliwe lub nieuzasadnione - 68%,
- ☉ niezabezpieczeniu krawędzi otworów w ścianach na wysokości większej niż 1,1 m oraz nie obudowanych krawędzi stropów - 52%,
- ☉ niezapewnieniu pracownikom środków ochrony indywidualnej przed upadkiem z wysokości - 48%.

W trakcie kontroli inspektorzy sprawdzali również przestrzeganie przepisów bezpieczeństwa przy pracach związanych z montażem i eksploatacją rusztowań. Naruszenia prawa w tym zakresie, mające bezpośredni wpływ na powstawanie zagrożeń wypadkowych, były bardzo liczne i polegały na:

- ☉ niewłaściwym obarierowaniu pomostów - 74% skontrolowanych placów budów;
- ☉ braku wyznaczenia i wygradzenia strefy niebezpiecznej przed przystąpieniem do montażu rusztowania – 50%;
- ☉ braku pionów komunikacyjnych pomiędzy kondygnacjami pomostów rusztowań – 44%;
- ☉ niewypełnienia powierzchni roboczych rusztowania pomostami – 49%;
- ☉ braku zabezpieczenia przed spadaniem przedmiotów – 47%;
- ☉ braku właściwej ochrony odgromowej – 44%;
- ☉ niewłaściwym posadowieniu rusztowania na gruncie – 34%;
- ☉ niewłaściwym kotwieniu do stałych elementów obiektu budowlanego - 22%.

Ponadto stwierdzono inne naruszenia prawa pośrednio wpływające na bezpieczeństwo pracy na rusztowaniach, a także podczas ich budowy, takie jak:

- ✓ brak udokumentowanego odbioru rusztowania przed oddaniem go do użytkowania – 55%;
- ✓ montaż rusztowań nietypowych bez projektu indywidualnego – 47%;
- ✓ montaż rusztowania przez osoby nieposiadające odpowiednich uprawnień – 40%.

Wymaga podkreślenia, że znaczna część nieprawidłowości dotyczy korzystania z rusztowań o bardzo prostej konstrukcji, jakimi są rusztowania tzw. warszawskie. Z powodu pozornej prostoty, zasady ich wznoszenia są często bagatelizowane lub wręcz nieznanne, co niejednokrotnie staje się przyczyną wypadków o poważnych konsekwencjach (śmiertelne lub ciężkie).

Wśród wydanych przez inspektorów decyzji – w wyniku kontroli – aż 2,6 tys. nakazywało natychmiastowe wstrzymanie prac ze względu na bezpośrednie zagrożenia życia lub zdrowia pracowników. Świadczy to dobitnie o skali problemów w zakresie bezpieczeństwa przy wykonywaniu prac na wysokości, w tym prac związanych z montażem i eksploatacją rusztowań.

Oprócz prac na wysokości, kontrolami objęto szereg innych zagadnień istotnych dla bezpieczeństwa na placu budowy.

W toku kontroli **prac ziemnych** stwierdzono nieprawidłowości polegające najczęściej na nieprawidłowym zabezpieczaniu ścian wykopów (53% budów) i niezgodnym z przepisami bhp sposobem prowadzenia robót z użyciem sprzętu zmechanizowanego (31% budów).

Wiele poważnych zagrożeń stwarza na budowach korzystanie z urządzeń i **instalacji elektroenergetycznych** oraz praca **maszyn** i urządzeń technicznych. Najczęściej stwierdzano w tym zakresie:

- ✓ brak zabezpieczenia przewodów zasilających przed uszkodzeniami mechanicznymi – 56% budów;
- ✓ nieprawidłowe rozmieszczenie i zabezpieczenie rozdzielnic budowlanych (18%);
- ✓ brak pomiarów skuteczności ochrony przed dotykiem pośrednim (24%) i dotykiem bezpośrednim (22%);
- ✓ brak świadectwa dopuszczenia do ruchu maszyn i urządzeń poddozorowych – (18%);
- ✓ brak urządzeń zabezpieczających i ochronnych na maszynach – (18%).

Poważne zaniedbania ujawniono w zakresie oceny ryzyka zawodowego (brak takiej oceny stwierdzono na 34% budów; niepoinformowanie pracowników o ryzyku – również na 34% budów).

W trakcie kontroli inspektorzy pracy starali się określić **przyczyny** niezadowolającego stanu bhp w branży budowlanej. W ocenie pracodawców powodem są głównie względy natury ekonomicznej. Inspektorzy podkreślają jednak, że w wielu przypadkach brak środków finansowych nie stanowi jakiegokolwiek wytłumaczenia. Często zdarza się bowiem np. tak, że elementy obarierowania rusztowań są na placu budowy, ale nie zostały użyte przy jego montażu. Za przykład mogą posłużyć również takie nieprawidłowości, jak niestosowanie przydzielonych środków ochrony indywidualnej, niezgodny z przepisami i projektem sposób wznoszenia rusztowań, brak zabezpieczenia przewodów zasilających przed uszkodzeniami mechanicznymi itp. Prawidłowe wykonanie tych prac nie wymaga żadnych dodatkowych nakładów. Inspektorzy wskazują więc na takie przyczyny, jak lekceważenie zagrożeń, nieznanostwo obowiązujących przepisów zarówno wśród pracodawców jak i pracowników oraz nieświadomość konsekwencji naruszeń prawa, których się dopuszczają.

Analiza stwierdzonych nieprawidłowości pod kątem wielkości zakładu pracy wskazuje, że największe zagrożenia występują w małych firmach budowlanych. Pracodawcy – właściciele tych firm, szukając „oszczędności”, redukują zwłaszcza wydatki na bezpieczeństwo pracy.

Dalsza działalność kontrolno-nadzorcza w branży budowlanej skoncentrowana będzie na tych rodzajach prac, które są źródłem najpoważniejszych zagrożeń tj. pracach na wysokości, pracach w wykopach i ziemnych, a także ręcznych pracach transportowych i pracach wykonywanych przy użyciu środków transportu bliskiego.

Inspektorzy pracy będą zwracać również uwagę na przestrzeganie przepisów dot. czynników szkodliwych występujących na budowie takich jak: zapylenie, hałas, wibracja oraz czynniki chemiczne.

Zintensyfikowane będą działania prewencyjne i promocyjno-informacyjne ukierunkowane na problematykę oceny ryzyka zawodowego, systemu zarządzania bezpieczeństwem pracy i korzyściami jakie przynosi jego stosowanie, opracowywania instrukcji bezpiecznego wykonywania robót budowlanych i powiązania jej z planem bezpieczeństwa i ochrony zdrowia. Szczególnym adresatem tych działań będą najmniejsze firmy budowlane.

Ważnym zadaniem prewencyjnym jest spowodowanie, aby dystrybucja powszechnie dostępnych i stosowanych rusztowań warszawskich była zorganizowana w sposób uniemożliwiający wykorzystywanie wyłącznie elementów konstrukcji nośnej bez stosowania innych elementów mających ogromne znaczenie dla bezpieczeństwa ich użytkowania.

Załącznik nr 12